

Mila seiehuni. (Gorri beti?)o

IKUSKIZUNAK

IMANOL AGIRRE

TRIKITI ARO AITZINDARIA

90eko hamarkada soinu txikiaren aro emankorra izan zela adieraziko dute euskal musikaren aztertzaileek datorren milurtean. Ez da 90eko soinu bakarra, jakina, baina ezbairik gabe, ororen gainetik protagonismorik esanguratsuen bereganatzen ari dena.

Eskema txiki bat eginez gero, honako hau izan daiteke euskal musikaren lerroa. 60ko hamarkada: Ez dok amairu; 70eko hamarkada: kantugileen aroa (gitarra espainiarra); 80ko hamarkada: euskal rock erradikala (gitarra elektrikoa); eta 90eko hamarkada: trikiti aroa (soinu txikia). Euskal kantugintza berrian 36 bat urte igaro dira eta gaur egun, orain dela ehun bat urte atzerritik heldu zen musika tresna hura ezusterik galantzen ari da eskaintzen.

Mugida honen aitzindari Kepa Junkera dugu. Soinu txikia infernutik askatu eta zeruko doinu klasikoetara eramantzen baitu. Irailaren 5ean, Getxoko Folk Jaialdian plazaratu zuen ikuskizuna bilakaera baten azken urratsa izan zen. Euskal usadioarekin estu loturik zegoen akordeoia orkestra sinfoniko batekin batzea pentsaezina baitzen orain dela hamar urte. Baina euskal sortzaileak bizkor aritzen dira eta hamarkada batean trikitixa euskal musikagintzaren brankan jarri dute.

Kepa Junkera eta Bilboko Orkestra Sinfonikoaren ikuskizuna kalitate goreneko emankizuna ezezik, ekimen sinbolikoa ere izan zen. Infernuko hauspoa behin baino gehiagotan mespretxu handiz ikusi baitu zenbaitek.

Alde batetik, Tradizio (Traizio) garbizaleek gogor kritikatu ohi zuten soinu txikiaren ibilbide berria (melodia berriak edota jazz eta rockarekin eginiko moldaketak ezin ikusi), eta beste-tik, ustezko Modernitatearen jarraitzaile faltsuak funtsik gabeko ezbaian murgilduak dira. Horra hor, udaberri honetan, Garik soinu txikiaren arrakastari folklokeria zela leporatu zion.

Dinbi-danba, Kepa Junkerak aho bete hortz laga gintuen Getxoko Fadurara hurbildu ginenok. Elkartruketa, trikitia eta klasikoa, bikaina izan baitzen. Kepa Junkeraren proposamenak begietatik sartu (filme baten soinu banda ematen baitzuen), be-larriak laztandu (musikari dagokionez, bilbotarrak idatzitako par-titurak oso ederrak dira) eta bihotza kilikan jarri zigun.

Folk berriaren adierazlerik nagusiena bihurtu da bilbotarra. Eta gure mugetatik at joateko prest azaldu da. Orain arte ibili de-na baino urrutiago. Gure etxeko ekoizpena aski ez dela iruditu zaio eta disketxe multinazional batekin sinatzeko zorian dago.

Promoio jauzia gura du. Elkarrek ez du ase bere gogoia eta Madrilera jo du. Euskal musikari mesedea ekarriko ote dio? Junkerak bere bide emankor eta kalitateduna ikusirik nik baietz espero dut. Hala ere, denborak esango du. Carlos Nu-ñez galiziarrek eskuratu duen itzalaren ildoari jarraitu nahi dio Junkerak. Milaka europar euskal musikarekin dantzan jartzea ez da erronka makala.◦

UDAKO TRIKITI SALTSA

Dantzan euskal herritarrok eman dugu udaldia mende ho-netako amaieraren usadioari segika. Eta iazko saltsa gogora-tuz gero, berriro ere trikitia arrakastaren lehian. Inork ezin izango du ukatu honen garrantzia. Euskal unibertsoak bere es-pazio propioak bereganatzen dituen bakoitzean, herrigintzan sa-konduz joango gara.

Denok dakigunez, udaldi honetan emakumezko bi bikote (Maixa-Ixiar eta Alaitz-Maider) izan ditugu protagonista. Trikiti aroan emakumeak agertu dira goia joz. Euskal musikagint-

zan ez duzue emakumezko artista askorik topatuko eta soinu txikiari esker tradizio hau bertan behera geratu da.

Plazarik plaza ibili dira hauspo emeak, lorez lore ibiliko babilira bezala. Nolabait hippyen mezuak dakarzkidate gogora. Lore ikurrez gain, kanten hitzok orain hogeita hamar urteko lelo garbiak berreskuratu dituzte. Ametsa, Maitasuna, Kaleko Artistista... esperantza gaztea plazaratzen dute eszenan. Eszenan, bestaldetik, eroso dabilta beraien taulen gaineko indarra ikusirik. Nik gustura egin dut dantzan doinu erraz hauekin eta nirekin batera jende asko bat datorrela uste dut. Osasuntsua.

Gozategi anaiak ere ibili dira herriz herri. Iazko txapeldunek emanaldi gutxiago jo dute iazko kopuru zoroa alde batera utzita. Nabaria da disko berri ezaren eragina. Euskal Herriko ikusleak merkatuaren gurpilean daude, ezbairik gabe eta kanta berriarik ez bada euskal irrati formularen (Euskadi Gaztean) nekez irentsiko dute merkatuaren tarta zatia. Dinamika hau oso arriskugarria da baina ezinbestekoa tauletatik bizi nahi duenarentzat.

Trikiti aro honetan agurra emateko tenorea heldu zaio Tapia eta Leturia Band-i. Erokeria amaitu da. Triki-rock-trash-punk-funk-rap-afro... delako horrek ez du bidaia zoro gehiagorik izango. Egia esan, zenbait esparrutan eskemak puskatu zituzten hasiera batean eta hainbat moldaketa bikain gauzatu zuten. Baina nik Tapia eta Leturiaren akustikoa nahiago dut eta nire uste apalean, folk eremuan bide aproposagoa zuten Tapiaren sormenak eta Leturiaren trebeziak.

Ez dezagun artikulua hau trikitixari buruzko monografiko bilakatu. Nahikoa baitugu ETBrekin, Tele-triki errepikatzaile astunarekin, hain zuzen. Horren zaila ote da euskarazko telebista orekaturik izatea!o

AIRBAG, HUTSALAREN BIDEAN GALDURIK

Trikitixa klasikoa eta mestizoa nahasten dira *Airbag*-en azken eszenan, barregura bilatu nahian edo. Euskal kulturaren aipu folklorikoez blai baitago uda honetan zine aretoak bete di-

tuen filmea. Euskal filmea, zenbait komunikabiderentzat; atzerritarra Espainiako Kultura ministro ezjakinarentzat eta euskal herritar batek eginiko filme espainiarra niretzat. Arrakastatsua izan da, benetan. Asegarceren ekoizpena bikaina (soinua, dekoratuak, promozioa...) izan bada ere, filmeak ez du balio handirik, gidoia hutsaren hurrengo baita. Dena dela, ez bururik ez buztanik ez duen filme hauek arreta oso berezia eskuratzen dute gaurko gazteen aldetik.

David Lynch-ek irudi eremu bitxi eta ikusgarria zabaldu zuen (*Blue Velvet*), Tarantino-k ildo honi jarraiki bortxakeria azpimarratu zuen (*Pulp Fiction*) eta Tarantino-k eta Roberto Rodriguez-ek, biek batera, (*Abierto hasta el amanecer*) iparra galdu zuten. Hiru zuzendari hauen eraginak pantailaratu ditu Juanma Bajo Ulloak baina istorioak ez du bete nire zinemina. Egia esan, egun zinera joan ohi den gazteriaren iritzia ez dator bat nire sententzioekin. Horrexegatik haiek ez dute penarik hartu gasteiztarraren irudiak sortzeko ikutu bereziaren gale-rarekin.

Bizitza honen paradoxak gero eta handiagoak dira. Euskal gazteriaren langabetu kopurua izugarria (%50) izan arren arazo horri buruzko filmerik baino, txepelkeria hutsalak nahiago dituzte. Honela, *Bassed off* (*Tocando el viento* hegoaldeko karteldegian) filmea ezkutuan ibili da aretoetan, *Airbag*-ek glamour guztia bereganatzen zuen bitartean. Putetxerik putetxe joatea dibertigarria omen da eta mehatzari zarpail batzuen istorio hitsa aspergarria. Mundu arin eta hutsal honetan *Bassed off* filmeak ez du leku handirik. Bakan batzuk nabarmenduko dugu honelako giza proposamen artistikoa. Ken Loach-en tankeraren ildoan, filme britainiar hau gizakiaren barne kezka sakonen islada baita.◦

20 URTEZ TEATRO ITURRI

Orain dela hogeituro urteko egunkariak gainbegiratzeko aukera izan dut aurten eta hara non Luis Iturriren bizar luze eta beltza topatu. Estetikaz ezezik, iritziz ere aldatu bide du. Diktaduraren osteko estreinako sasoi horietan Iturrik «euskal ant-

zerki nazionalaren» lehen harria jartzen ari zela zioen. Akelarrre taldeak, Luis Iturriren agindupean, *Irrintzi* lan gogoangarria plazaratzen zuen herriz herri 1977 eta 1978 urte haietan. Euskal estetika eta kezka zuten oinarri. Bidea zabaldu nahian zebiltzan. Egia esan, *Irrintzi* izan genuen denbora luzez euskal antzerki nazionalaren paradigma.

Hogei urteren buruan, euskal antzerki nazionalaren ezbaierik ez da. Euskal kezka eta dagokion estetikaren debatea ia desagertu da tauletatik. Gehienetan Euskal Herrian ekoizten diren lanak berdin buru daitezke A Coruñan edota Valentzian. Euskarazko bertsioek (daudenean bonbon...) baino ez dute adierazten teatroaren jatorria.

Hogei urteren buruan, Luis Iturrik ondo adierazi du zein den bere eredia: *Romulo, El Grande*. Zerikusirik al du *Irrintzi*-k *Romulo El Grande*-rekin? Deus ez. *Romulo, El Grande* antzezlanak euskal dirua (bilbotarren zergeri esker) eta aktore euskal herritarrek baino ez ditu bertoko. Berrero ere galdetu behar diot neure buruari nola demontre egiten den hainbat antzezlanen aukeraketa.○

HANDI-MANDI

Orfeoi donostiarraren urteurrenak ikuskizunik handiena taularatu zuen. Anoeta leporaino, harmailetan 20.000 ikusle baino gehiago, eta bestaldetik, eszenan 200 artista baino gehiago. Orfeoiak gain, Euskadiko Orkestra, Ainhua Arteta, Raimon... Musikaren Guggenheim-a zirudien. Nik ikuskizuna telebistaz jarraitu nuen eta errealizatzaileak argi eta garbi utzi zuen nortzuk ziren ahots hauen zalerik amorratuena. Lehenengo lerroan jarririk Mari Carmen Garmendia eta Juan Maria Atutxa izan ziren behin eta berrero telebistak eskaintzen zuen ikusleen plano hurbila. Herrigintzan bi ikur.

Orain uler dezakegu Orfeoi donostiarraren portaera. Hone-la, hala Infanten ezkotzen zaletasunak nola Madrilgo Parlamentuari dion miresmenak ez naute harritzen. Nazionalismo demokratikoaren kultura, nonbait.○

HERIOTZA IKUSKIZUN

Mundu txepel eta arin honetan heriotza bihurtu dute ikuskizunik errentagarrien. Miguel Angel Blanco eta Lady Di (Herioari diodan begiruneak barka nazala) audientziaren izarrik disdiratsuenak izatera heldu dira telebistaren bihotz zuri eta hotzen hatzaparretan. Ohizko telesailen osagai guztiak erabilita gaurko irudien diseinatzaileek anpuluak bilatzen zituzten hartzaileengan. Eta bete-betea asmatu zuten. Euskal malkoek, Espainiakoeekin batera, uda amaieran Mundu osoarekin bat egin zuten eta negar uholde honek pentsaera kritikoak eta arrazoi sakonak suntsitu zituen.

Telebista bakarra hamaika kanaletan, horra hor etorkizuna. Ñabardurarik ez, hizkuntza ez bada. Bi heriotz ikuskizun hauek berretsi dute aspaldidanik hitzetik hortzera erabili duguna. Telebista dugu neoliberalismoaren armarik garrantzitsuenetako bat. Horregatik informazio kritikoaren behar handia dagoela aldarrikatu nahi dut. Bien bitartean ni ez naiz hemengo.

SOZIOLINGUISTIKA

KIKE AMONARRIZ

GIZARTE ESKAERA I

Euskaldunon Egunkaria-n era honetan irakurri dut albisteak:

EAEko Auzitegi Nagusiko Gobernu Salako epaile talde batek uste du ez dagoela «gizarte eskaerarik» organo judizialetako euskararen erabilerarako.

Hori entzun eta gogora etorri zait alabaren jaiotzaren izenematea Tolosako Erregistro Zibilean euskaraz gauzatu ahal izateko ibilitako komerriak eta alferrik galdutako orduak. Nekane